

Korkut Tuna ve Bilginin Batılılaştırılması¹

Sosyoloji 18. Yüzyıl sonlarına doğru ortaya çıkmış 19. Yüzyılda ayrı bir bilim dalı haline gelmiş, yüz yıllı aşkın bir süredir var olsa da binlerce yıllık geçmişe sahip bazı bilimlerle karşılaştırıldığında genç bir bilim dalıdır (Freyer, 2013, 13). Batının, kendi toplumsal sorunlarına çözüm arayışının sonucunda ortaya çıkmış olan sosyolojinin Türkiye'ye girişi Ziya Gökalp ve Prens Sabahattin ile olmuştur. Ziya Gökalp'ın 1914 yılında İstanbul Üniversitesinde ilk sosyoloji kürsüsünü kurması ile Türk sosyolojisinin tarihi başlamış ve süreç içerisinde pek çok farklı ekol, pek çok farklı isim ortaya çıkmıştır. Bu iki isim yani Ziya Gökalp ve Prens Sabahattin sosyolojinin Türkiye'de öncülüğünü yapmışlardır. Her ikisi de bilimsel faaliyetlerinin yanı sıra siyasetin de içinde olan isimlerdir. Ziya Gökalp İttihat ve Terakki partisi içerisinde yer almış, Cumhuriyetin kuruluşunda da görev üstlenmiş olan bir düşünürdür. Prens Sabahattin ise Le Play takipçisidir ve özel mülkiyete dayalı adem-i merkezîyetçi bir yapı önermektedir. Her iki sosyologta toplumsal sorunlara çözüm bulma arayışı içerisindeyler. Ancak bu dönemde toplumsal sorunların çözümü Batı sosyolojisinin aktarılmasında görülmektedir. Daha bu ilk dönemden itibaren Batılı kuramlar evrensel kabul edilerek bu kuramların Türk toplumu için de geçerli olduğu kanıtlanmaya çalışılmıştır (Şan, 2008, 654-655).

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte Türkiye'de yeni bir devlet kurulmuş böylece ülke siyaseten kurtulmuş ve Türk siyasi hayatında ve sosyolojisinde etkili olan Ziya Gökalp ve Prens Sabahattin tarih sahnesinden çekilmiş ve bu durum 1923'lerde Türk sosyolojisinde bir durgunluğa sebep olmuştur (Kaçmazoğlu, 2011, Akt. Alan,2015, s.28). Mehmet İz, Necmettin Sadak ve İsmail Hakkı Baltacıoğlu 1923'ten 1933'e kadar etkili olan isimlerdir. Bu dönemde Türk sosyolojisi önemini kaybetmiş, resmî ideolojiye eklemlenmiş ve devletin politikalarına hizmet görevini yerine getirmeye başlamış, konuları resmî ideoloji tarafından belirlenen bir bilim halini almıştır (Alan, 2015, s.30). 1933-1939 yılları arasında İstanbul merkezi konumdadır. 1940'lara geldiğinde ise Türk sosyolojisinde İstanbul ekolü ve Ankara ekolü olmak üzere iki ekol etkilidir. İstanbul'da Hilmi Ziya Ülken, Z. Fahri Fındıkoğlu ve Nurettin Şazi Kösemihal, Ankara da ise Behice Boran ve Niyazi Berkes öne çıkan isimlerdir (Alan, 2015, 34) Bu yıllar Türk sosyolojisinin kurumsallaştığı yıllardır. Aynı

¹ Fatma Doru, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri (Din Sosyolojisi) Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi
doruf1515@gmail.com | ORCID: 0009-0007-4697-4379

zamanda bu dönem Türk sosyolojisinin gelişimine önemli katkılarda bulunan sosyoloji dergilerinin de revaçta olduğu bir dönemdir (Alan, 2015, 39-40).

1950-1960 yılları arasındaki dönemi Kaçmazoğlu fetret dönemi olarak isimlendirmektedir. Ankara'daki sosyoloji kürsüsünün kapatılması, kürsüde çalışan bilim insanlarının üniversiteden tasfiye edilmesi fetret dönemine girilmesinin sebeplerindendir. Ankara sosyoloji kürsüsünün kapatılması İstanbul sosyoloji kürsüsünü de olumsuz yönde etkilemiştir. Sosyologların başına gelen olumsuz olaylar diğerlerini de pasifize etmiş ve sosyologlar ikincil konulara yönelmişlerdir. Bu durum hem nicelik hem de nitelik olarak yetersiz ürünler ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Kaçmazoğlu, 2002, 115-116). Bu dönemde sosyologların büyük bir kısmı Batılılaşma ile ilgili eserler kaleme almışlar, köy sosyolojisine ağırlık vermişlerdir (Kaçmazoğlu, 2002, 117).

1960'larda Türkiye'de biri tarihe diğeri ise mevcut olgulara ağırlık veren birbirine zıt iki sosyolojik yönelim bulunmaktadır. Tarihsel verilere ağırlık veren sosyologlar toplumsal yapıyı tarihsel verilere dayanarak açıklamaya, Türkiye'nin tarihsel özelliklerini ortaya koymaya çalışırken, davranışçı ve yapısal fonksiyonalist sosyologlar ise var olan toplumsal yapı özelliklerini tasvir etmeye çalışmaktadırlar (Kaçmazoğlu, 2002, 302). Amerikan sosyolojisine dayanan yapısal fonksiyonalist ve davranışçı sosyoloji 1940-1960 yılları arasında Türkiye'ye girmiş 1960'ta ağırlığını hissettirmeye başlamıştır. Bu anlayışa sahip sosyologların Türkiye analizleri Batılı sosyologların suçlayıcı, aşağılayıcı analizlerini tekrarlamaktan öteye geçmemekte ve Batılı kavramlarla hareket etmektedirler. Farklı sosyolojik analizleri de bu sosyologlar, Batılı teorileri kullanmadıkları için sosyolojik çalışma olarak değerlendirmemektedirler. Toplumların kendilerine has özellikleri olduğunu dolayısıyla Türk toplumunun Batılı toplumlardan farklı özellikler taşıdığını bu nedenle Batılı teorilerle açıklanamayacağını Batılı tezlerin Türkiye'de geçersiz olduğunu ifade eden açıklamaları küçümsemekte, hafife almaktadırlar. Dolayısıyla Amerikan sosyolojisinin etkisindeki bu sosyologlar toplumsal olayları tarihten bağımsız, dar bir bakışla ele almakta ve yetersiz çalışmalar ortaya koymaktadırlar. Bu yetersizliğe tepki gösteren, toplumsal sorunlarına cevap bulmak isteyen bir kısım sosyologu bu durum tarihe yönelmeye itmiştir (Kaçmazoğlu, 2002, 302-304).

1960-1980 yılları arasında Türk sosyolojisi Amerikan sosyolojisinin etkisi altındadır ve 1980'lere kadar Türkiye'nin gerçeklerinden uzak Batı sosyolojisini nakletmeye dayalı bir sosyoloji anlayışı hakimdir. 1980 sonrasında ise Baykan Sezer'le birlikte Türk sosyoloji tarihinde yeni bir dönem başlar. Batı sosyolojisini eleştiren ve sorgulayan Baykan Sezer, toplumu anlamak ve

toplumsal sorunları çözmek için toplumsal tarihin doğru okunması ve Batı sosyolojisini nakletmekten vaz geçilmesi gerektiğini savunmaktadır (Parin, 2011, 51). 12 Eylül 1980 darbesi de bu yıllardaki sosyoloji anlayışını etkilemiştir. 27 Mayıs 1960 darbenin o dönemdeki sosyolojiyi etkileyerek Marksizmin sosyolojiye eklemelenmesine sebep olduğu gibi 1980 darbesi de birtakım değişikliklere sebep olmuştur ki bunlardan biri de Marksizmin etkinliğini kaybetmesidir. Yine bu darbeye birlikte sosyolojinin ilgilendiği konularda da birtakım değişiklikler yaşanmış, laiklik, devlet-din ilişkisi, demokrasi, sivilleşme, küreselleşme gibi konular² sosyolojinin konuları arasına dahil olmuştur ve sağlık sosyolojisi, suç sosyolojisi, bilgi sosyolojisi gibi sosyoloji dalları ortaya çıkmıştır (Alan, 2015, 56). 1990'lı yıllarda çağdaş sosyoloji teorilerine yönelim başlamış yine bu dönemde İslami hareketlerin aktif olması nedeniyle sosyolojide de İslam/ oryantalizm, din/ modernleşme tartışmaları etkili olmuştur (Alan, 2015, 59). 2000'li yıllara gelindiğinde ise sosyoloji bölümlerinin kalitesi ve mezunlarının istihdamı sorunları öncelikli hale gelmiş sosyolojinin kurumsallaşmasına dair sorunlar geri planda kalmıştır. İşte Türk sosyolojisinin bu tarihsel süreci içerisindeki ekollerden birisi olan İstanbul ekolü 1940'lı yıllara kadar Türkiye'deki en etkili ekoldür ve makro tarihsel sosyoloji anlayışıyla hareket etmektedir. Aynı zamanda da yerel bir sosyoloji inşa etme iddiasındadır. Daha sonraki yıllarda ise Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde sosyoloji kürsüsünün kurulmasıyla mikro ölçekli uygulamalı sosyoloji çalışmalarının yapıldığı gözlemlenmektedir. Biri makro ölçekli diğeri mikro ölçekli sosyoloji çalışmaları yapsa da her iki ekolde de aktarmacılık hakimdir.

Ziya Gökalp'ın kuruculuğunu yaptığı Hilmi Ziya Ülken'le yeniden canlılık kazanan İstanbul ekolü Baykan Sezer'in katkılarıyla yeni bir anlayışa ulaşmıştır (Alan, 2015, 1). Bu yeni anlayış İstanbul sosyoloji kürsüsünde yetişmiş olan sosyologların temsil ettiği bu ekolün önemli isimlerinden biri olan Korkut Tuna tarafından devam ettirilmiş ve onun çalışmalarında da etkili olmuştur. Makro ölçekli tarihsel sosyolojinin hakim olduğu ekol Baykan Sezer'le birlikte eleştirel bir boyut kazanmış, konular Doğu-Batı çatışması ekseninde ele alınmaya başlamıştır. Bu durum Korkut Tuna'nın çalışmalarına da yansımıştır. Şehirlerin ortaya çıkışı ve yaygınlaşması, Batılı bilginin eleştirisi gibi konuları Tuna'nın hep bu ekseninde ele aldığı görülmüştür. Dolayısıyla Tuna, İstanbul ekolünün tarihsel ve eleştirel sosyoloji anlayışını sürdürmüştür. Bunun yanı sıra

² Konu sadece sosyolojinin değil din sosyolojisinin konusuna girmiş ve bu alanda özgün makale ve kitaplar üretilmiştir. Bk., Güngör, 2018; Güngör-Sarıkaya, 2022.

uygulamalı çalışmalar da yaparak ekole yeni bir anlayışta kazandırmış, ekolün önemli bir temsilcisidir.

Bu bağlamda çalışmanın konusu İstanbul ekolünün önemli bir temsilcisi olan Korkut Tuna'nın hayatını ve onun önemli kavramlarından olan bilginin Batılılaştırılması/ yaygınlaştırılması kavramını dokümantasyon tekniğiyle anlamaktır. Kavram üzerinden Tuna'nın dünyası ve bu dünyanın uzanımlarını anlamaya çalışmak bir nevi Türk sosyoloji tarihindeki bir geleneği ortaya koymayı amaçlaması açısından çalışma önem arz etmektedir.

Bu çalışmada Korkut Tuna'nın hayatı ve eserleri hakkında bilgi verildikten sonra Tuna hakkında yapılan çalışmalar, Korkut Tuna'nın sosyoloji anlayışı üzerinde etkili olan isimler ve Korkut Tuna'nın çalışmalarında önemli bir yer tutan bilginin Batılılaştırılması kavramı üzerinde durulacaktır.

Korkut Tuna'nın Sosyo-Biyografisi

Korkut Tuna, 1944 yılında Balıkesir'de doğmuştur. Hukukçu bir baba ve ev hanımı bir annenin üçüncü çocuğudur. 1962 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümündeki eğitimine başlayana kadar eğitimini Edremit'te sürdürmüştür. 1962'de başladığı lisans eğitimini evlilik ve çalışma hayatı nedeniyle 7 yıl sonra tamamlayabilmiştir. Felsefe bölümünde okurken sosyolojiye duyduğu ilgi nedeniyle başkanlığını Prof. Dr. Cahit Tanyol'un yaptığı Umumi Sosyoloji sertifikasına başvurmuş ve bu kürsüde sosyoloji sertifikasını almıştır (Alan, 2015, 64-66).

1971'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji kürsüsünde doktora başlamış 1975 yılında Yurt Dışına İşçi Gönderme Olayının Sosyolojik Eleştirisi başlıklı tez çalışmasıyla sosyoloji doktoru unvanını almıştır. 1977 yılında aynı kürsüde asistanlığa başlamıştır. 1982-1985 yılları arasında yardımcı doçent, 1985-1992'de doçent ve 1992-2011'de profesör olarak görev yapmıştır.

1986'dan itibaren Tuna, bir taraftan kent çalışmalarına diğer taraftan da bilgi sosyolojisi çalışmalarına yoğunlaşmıştır. 90'lı yıllar Tuna'nın odaklandığı bu alanlarda ilk ürünlerini verdiği dönem olmuştur. 1993'te Batılı Bilginin Eleştirisi Üzerine adlı çalışması yayımlanmıştır. (Çoşkun, 2011, 21-26).

Sosyolojik çalışmalarında önemli bir yer tutan şehir konusunda da Şehirlerin Ortaya Çıkışı ve Yaygınlaşması Üzerine Sosyolojik Bir Deneme adlı doçentlik tezi yayımlanmıştır. Bu çalışmasında Tuna, Batılı kuramcıların kent teorilerinde vurgulanmayan, Batı-dışı toplumların kent tarihindeki yerini tarihsel ve sosyolojik olarak incelemiştir (Parin, 2011, 54). Tuna, şehir çalışmalarında Doğu-Batı çatışması ekseninde hareket ederek, Batılı teorileri eleştirmiş ve Doğu şehirlerini ön plana çıkarmıştır (Alan, 2015, 5).

Tuna'nın bütün çalışmalarında, Ziya Gökalp'tan Baykan Sezer'e kadar uzanan tarihsel sosyolojik düşünce geleneğinin etkisi görülmektedir. Özellikle Yeniden Sosyoloji ve Batılı Bilginin Eleştirisi Üzerine adlı çalışmaları Tuna'nın İstanbul Ekolü olarak isimlendirilen bu düşünce geleneğindeki yerini gösteren önemli çalışmalardır. Tuna Batılı Bilginin Eleştirisi Üzerine adlı çalışmasında bilginin Batılılaştırılması konusunu irdeledikten sonra Batılı bilginin eleştirisini yapmaktadır. “Batı kaynaklı bilimsel bilginin tarihsel ve toplumsal evrenden hareketle değerlendirilmesi Tuna'nın düşünce dünyasındaki ana eğilimleri yansıtması açısından önem arz etmektedir” (Parin, 2011, 52).

Korkut Tuna akademik hayatını sürdürürken zaman zaman yurt dışına çıkmıştır. Bu durum onun ilgi alanlarını etkilemiştir. Şehir ve bilgi sosyolojisi alanındaki çalışmalarını Fransa'daki yaşamı ve deneyimleri sonucunda ilerletmiştir. Sovyetler Birliğinin dağılması neticesinde kurulan Türki Cumhuriyetler onun ilgisini çekmiş, buralara yaptığı seyahatler onun Türk dünyası çalışmalarına yönelmesine sebep olmuştur. Kısacası zihin dünyasındaki önemli konulara dair çalışmalar yapmasında yurt dışı deneyimlerinin etkisi olmuştur. Şehir konusunu ele aldığı doçentlik tezini hazırlaması için gerekli araştırma imkanını yurt dışı gezilerinde bulmuştur. Bu çalışması, Baykan Sezer'in temel yaklaşımı olan Doğu-Batı çatışmasının Tuna'nın kullandığı bir metod olarak belirginleştirmiştir.

Batılı Bilginin Eleştirisi Üzerine adlı çalışması için gerekli donanımı da yine yurt dışı deneyimleri sonucunda elde etmiştir. Şehir sosyoloji çalışmalarında olduğu gibi bu çalışmasında da Doğu-Batı çatışması ekseninde bir yaklaşım sergilemiştir (Alan, 2015, 67-68).

Tuna akademik çalışmalarının yanı sıra idarecilik görevi de yapmıştır. 1990 yılında dekan yardımcılığının ardından çeşitli kademelerde idarecilik yapmaya başlamıştır. Her zaman sorumluluk bilinciyle hareket eden Tuna, Coşkun'un ifadesiyle “eli sürekli taşın altında olmuş” bir akademisyendir (Coşkun, 2011, 25).

Bütün bu gayretli tavrına rağmen, ülkede yaşanan siyasi kırılmalar üniversiteleri de etkilemiş o da bundan nasibini almıştır. 1960, 1971, 1980 yıllarında yaşanan siyasi olaylar üniversiteleri etkilemiş ve üniversitelerde buna bağlı olarak tasfiyeler yaşanmıştır. Bu yıllarda yaşanan olaylar 1990'ların sonunda da yaşanmış ve İstanbul Üniversitesi de bundan etkilenmiştir. Bunun neticesinde Korkut Tuna Batılı Bilginin Eleştirisi Üzerine adlı çalışması nedeniyle soruşturma geçirmiş ve yönetim görevinden ayırma cezası almıştır. Tuna hukuki mücadele başlatmış ve bu hukuki mücadelesi sonucunda 2001 tarihinde yönetim görevlerine iade olmuştur (Coşkun, 2011, 28).

Korkut Tuna 2011 yılında emekli olmuş 2013 yılında İstanbul Ticaret Üniversitesinde çalışmaya başlamıştır. Halen aynı üniversitenin İnsan ve Toplum Bilimleri fakültesinde sosyoloji bölüm başkanı olarak görev yapmaktadır.

Eserleri

Korkut Tuna akademik hayatı boyunca pek çok makale kaleme almıştır. Makaleleri haricinde beş kitap yazmıştır. Bu kitaplardan ilki doktora tezi olan Yurt Dışına İşçi Gönderme Olayının Sosyolojik Eleştirisi adlı çalışmasıdır. Şehirlerin Ortaya Çıkış ve Yaygınlaşması Üzerine Sosyolojik Bir Deneme adlı ikinci kitabı da doçentlik tezidir. Fakat Tuna'nın yaptığı bu ilk çalışma değerlendirme kurulu tarafından kabul edilmemiştir. Bunun üzerine Tuna birtakım eklemeler yaparak çalışmasını yeniden sunmuş ve bu son haliyle çalışması kabul edilmiştir. İlk çalışması ve ikinci çalışmasını bir araya getirerek Toplum Açıklama Girişimi Olarak Şehir Teorileri adıyla kitaplaştırmıştır. Batılı Bilginin Eleştirisi Üzerine adlı çalışması bir diğer kitabı ve aynı zamanda profesörlük takdim tezidir. 2002 yılında, 1983'ten bu yana yazmış olduğu makaleleri bir araya topladığı Yeniden Sosyoloji adlı eseri basılmıştır (Alan, 2015, 72).

Korkut Tuna Hakkında Yapılan Çalışmalar

Korkut Tuna, şehir sosyolojisi, bilgi sosyolojisi, Türk sosyolojisi alanlarında çalışmalar yapmış önemli bir sosyologtur. Fakat Korkut Tuna ile ilgili çalışmalar hak ettiği oranda değildir. YÖK ulusal tez merkezinde Tuna ile ilgili yapılan çalışmalar arandığında yapılmış olan sadece bir yüksek lisans tezine rastlanmıştır. Suat Alan tarafından 2015 yılında hazırlanan bu tez Türk Sosyoloji Tarihinde İstanbul Ekolü, Korkut Tuna Örneği adını taşımaktadır. Bunun dışında herhangi bir tez çalışmasına rastlanmamıştır. Bunun yanı sıra Tuna ile ilgili kaleme alınmış olan makaleler mevcuttur. Bunlardan ilki Tuna'nın şehir konusundaki görüşlerini ele alan Oya Okan'ın Şehir, Tarih, Sosyoloji, Korkut Tuna'nın Şehir Yaklaşımı adlı makaledir. Yine aynı konuda yazılmış olan bir diğer makalede Köksal Alver'e ait olan Korkut Tuna ve Şehir başlıklı çalışmadır. Bu konuda Enes Battal Keskin'in 2020 yılında kaleme almış olduğu Korkut Tuna Sosyolojisinde Şehir adlı makalesi de önemlidir. Korkut Tuna'nın İstanbul Ekolüne yaptığı katkıları bu geleneğe getirdiği yenilikleri ele alan Korkut Tuna'nın İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Tarihindeki Yeri adlı makale Suvat Parin tarafından 2011 yılında kaleme alınmıştır.

Korkut Tuna Biyografisi İçin İlk Notlar adlı çalışma İsmail Coşkun tarafından 2011 yılında yapılmıştır. Bu çalışma, Korkut Tuna ile ilgili önemli bir

çalışmadır. Mehmet Aysoy'un 2013 yılında Korkut Tuna'nın Sosyolojisi Üzerine adlı makalesi de Korkut Tuna hakkında kaleme alınmış önemli makalelerdendir. Yine Tuna ile ilgili müstakil çalışmalar olmasa da Türk Sosyologları ile ilgili yapılan kitap çalışmalarının bazılarında da kendisinden bahsedilmiştir. Fakat Tuna ile ilgili bilimsel çalışmalar sınırlı sayıdadır ve Tuna hak ettiği ilgiyi görmemiştir.

Korkut Tuna'nın Sosyoloji Anlayışının Şekillenmesinde Etkili Olan İsimler

Korkut Tuna Türk sosyolojisinde üçüncü kuşak içerisinde yer alan bir isimdir. Bu kuşak Baykan Sezer, Enis Öksüz, Coşkun San, Ayşe Öncü, Rami Ayas, Ümit Meriç gibi pek çok ismin yer aldığı zengin bir sosyolog kadrosuna sahip bir kuşaktır. Bu kuşak Türkiye'nin büyük bir değişim yaşadığı dönemde ilk gençliklerini yaşamışlar, yaşanan siyasi kırılmalara tanık olmuşlardır (Coşkun, 2011, 20). Korkut Tuna da bu kuşak içerisinde yer alan isimlerdendir.

Tuna kendi kuşağından olan Baykan Sezer'le yakın mesai içerisinde olmuştur ve her ikisi de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji kürsüsünde çalışmışlardır. Dolayısıyla Tuna'nın çalışmalarında hem İstanbul Üniversitesi sosyoloji geleneğinin hem de Baykan Sezer'in etkisi açıkça görülmektedir (Aysoy, 2013, 105-117). Özellikle 1980 sonrasında Baykan Sezer'in tarihsel sosyoloji yapma tarzını benimsemiş ve eserlerini de bu eksende hazırlamıştır (Parin, 2011, 56).

Baykan Sezer'in sosyolojisinin en önemli özelliği eleştireliliğidir. Onun sosyolojisi Doğu-Batı dikotomisi ekseninde yapılmış olan, Batı düşüncesi karşısında Doğu düşüncesi kavramını içeren eleştirel bir sosyolojidir (Aysoy, 2013, 105-117). Tuna'nın sosyolojisi Sezer'in sosyolojisiyle hem benzeşen hem de farklılaşan özellikler taşımaktadır. Tuna'nın sosyolojisi de eleştirel bir sosyolojidir. Sezer'inki gibi Doğu-Batı dikotomisi Tuna'nın da çalışmalarında ana eksendir. Her ikisi de Batı sosyolojisinin ilerlemeci modellerini ve Marx'ın yaklaşımını eleştirmişlerdir. Tuna'nın özellikle şehir çalışmalarında ortaya attığı görüşlerin Sezer'in teorisiyle benzeştiği, bilgi sosyolojisindeki çalışmalarında ise özgün ve farklı özellikler gösterdiği görülmüştür (Aysoy, 2013, 105-117).

İstanbul ekolünün makro tarihsel sosyoloji yaklaşımına Baykan Sezer'in kazandırdığı eleştirel boyut Tuna tarafından da devam ettirilmiştir (Alan, 2015, 82). Tuna bu makro ölçekli tarihsel ve eleştirel sosyoloji anlayışını devam ettirmekle birlikte aynı zamana mikro ölçekli ve saha çalışmalarına dayanan yeni bir anlayışı da bu ekole kazandırmıştır (Alan, 2015, 84).

Dolayısıyla Batı eleştirisini içeren ve Doğu-Batı çatışmasına dayanan eleştirel sosyoloji anlayışı ile bugünkü toplumu anlayabilmek için geçmişin iyi

bilinmesi gerektiğini savunan tarihsel sosyoloji anlayışının Tuna'nın sosyoloji anlayışının önemli noktaları olduğu görülür. Tuna Doğu-Batı çatışmasının hâkim olduğu bir anlayışla Millî bir sosyoloji yapma isteği içerisinde hareket eden bir sosyologtur. (Alan, 2015, 85).

Korkut Tuna'da Bilginin Batılılaştırılması/ Yaygınlaştırılması Kavramı

Korkut Tuna'nın bilgi konusunu değerlendirirken üzerinde durduğu husus tüm dünyanın tek merkezden yayılan bir bilginin istilası altında olduğudur. Bu bilgi Batılı bilgidir. Diğer toplumlar gibi Türk toplumuna da bu bilgi aktarılmıştır. Bu da toplumda bir takım değişim ve dönüşümlere yol açmıştır (Alan, 2015, 112).

Korkut Tuna belli bir bilginin ve belli biliş tarzlarının kendiliğinden değil de kendi dışında birtakım etkilerle yaygınlaştığını ifade etmiştir. Bu nedenle bilginin yaygınlaşması değil de yaygınlaştırılması ifadesini tercih etmiştir. Yaygınlaştırılan bu bilgi ve biliş tarzı ise Batılı bilgi ve biliş tarzlarıdır. Bu, bilginin Batılılaştırılmasıdır. Ve Batı bu alanda da otoritesini sürdürmektedir (Alan, 2015, 114). Bu otorite nedeniyle adeta “Tanrının evrenselliği yerini Batılı bilginin evrenselliğine bırakmıştır. Bu nedenle Baykan Sezer'in işaret ettiği gibi artık İsa'nın evrensel mesajı yerine Marx'ın evrensel mesajları geçmiştir” (Yıldırım, 2007.Akt. Alan,2015, s.115).

Korkut Tuna Batılı bilginin yaygınlaştırılmasının nasıl gerçekleştiğini eleştirel ve tarihsel sosyoloji anlayışıyla sorgulamıştır. Bu sorgulamayı yaparken tarihi bilgilere başvurmuş ve Osmanlı da Batılı bilgiye ilginin nasıl ortaya çıktığını incelemiştir. Osmanlı döneminde batı ile girilen ilişkiler ve uygulanan siyasetin bir sonucu olarak Batılı bilgiye ilgi ortaya çıkmıştır (Tuna, 2011, 128). Bu ilginin neticesinde Batıda ortaya çıkan modern bilimler Osmanlı'ya transfer edilmiştir. Dolayısıyla bilginin Batılılaştırılmasında modern bilimlerin rolü olmuştur. Korkut Tuna kitle iletişim araçlarının da bilginin yaygınlaştırılması/Batılılaştırılmasında ve topluma mal edilmesinde etkili bir araç olduğunu vurgulamıştır (Tuna, 2011, 102).

Tuna bilgi çalışmalarında küresel bilgiyi eksik bıraktığı ve kitle iletişim araçlarına vurgu yapmış olsa da bilgisayar ve internetin oynadığı role değinmediği için eleştirilmiştir (Alan, 2015, 116).

Tüm toplumlar modern bilimlere güven duymaktadır ve bu güven duygusu da bilginin yaygınlaştırılmasında etkilidir. Güven duygusu bilginin insanın mutluluğunu sağlayacağı ve insani koşullarını iyileştirebileceğine olan inancında beraberinde getirmektedir (Tuna, 2011, 86). Bu inanç bilginin yaygınlaştırılmasını sağlamıştır. Bilimsellik adı altında batılı bilgi yayılmıştır.

Tuna'ya göre Batılılaştırılmış bilgi Batı dışı toplumlarda iş görmez çünkü bilgi toplumsaldır ve üretildiği bağlamda geçerlidir (Aysoy, 2013).

Korkut Tuna, bilginin ve biliş tarzlarının Batı dışı toplumlara yayılmak istenmesinin egemen olmakla ilişkili olduğunu söylemiştir. Bilim ve iktidar olma arasındaki bağlantı beraberinde doğaya ve topluma egemen olma anlayışını getirmiştir. Bilgi bir egemenlik biçimine dönüşmüştür. Korkut Tuna, bilgi ve egemenlik arasındaki ilişkiyi açıklarken Batılı kaynaklardan hareketle bu ilişkiyi sanayi öncesi toplumlara kadar geri götürmüş, bu toplumlarda yaşlı insanların siyasi egemenliği bilgi ve tecrübeleri sayesinde ellerinde tuttuğunu ifade etmiştir. Yani yaşlıların otoritesinin bilgiye sahip olmalarından kaynaklandığını belirtmiştir. Sanayi toplumlarında da sınıflar arası mücadelenin bilgiyle ilişkili olduğunu, bilgi arttıkça mücadelenin arttığını söylemiştir (Tuna, 2011, 94-172). Egemenlikle bilgi ve bilim arasında bir ilişki söz konusudur. Batının egemenliği Batılı bilginin üstünlüğü ve evrenselliği ile meşrulaştırılmıştır. Bu durum Batılı bilginin ve bilimin nesnel, her yerde geçerli ve sorunların çözümünde tek yol olarak değerlendirilmesine ve böylece Batının sömürüsüne yol açmıştır (Alan, 2016, 576). Egemenliği elinde tutmak isteyen Batının bilgisini başka toplumlara yayması arasında tezatlık varmış gibi görünse de Tuna'ya göre bu durum bazı yapıların sürdürülmek istenmesiyle alakalıdır. Tuna bilginin gerçekten paylaşılmak istenip istenmediği konusunu tartışmıştır. Nezle olan bir kişi tıp kastının yardımı olmaksızın bunu atlatamıyor. Bu, kişinin özgürlüğünü değil bilimsel yetkiyi elinde tutan çevreye bağlılığını ortaya koyar. Bilginin yaygınlaştırılmasındaki amaç aydınlanma veya insanların bilgi tutkusu değil yaygınlaştırma esnasında meydana gelebilecek direnci kırmak ve kabulünü kolaylaştırmaktır (Eken, 2017, 373).

Korkut Tuna, dünya-bilim anlayışının da Batının meşruiyetini sağlamak için kullanılan bir alan olduğunu ifade etmiştir. Burada da Batılı bilgi hâkim konumdadır, tüm dünyada egemen olan bilgidir ve merkezdir. Bilim bu merkezden çevreye yayılmaktadır (Tuna, 2011, 184). Yani merkezde olan bilgi Batılı bilgidir, çevrede olan ise diğer toplumların bilgisidir. Bu durum bilgi alanında bir tekelleşmenin yaşanmasına ve Batılı bilginin egemenliğine sebep olmaktadır (Alan, 2015, 120).

Batı bilgisini ve bilimini ayrıntıda boğulmakla eleştiren Tuna, önemli olanın her ayrıntıyı işe dahil etmek değil, tüm ayrıntıları kuşatacak bir çerçeveyi oluşturmak olduğunu söylemiştir (Tuna, 2011, 192). Ayrıca Tuna Batı biliminin, kapitalizme ve dolayısıyla sömürge ilişkilerine hizmet ettiğini neticesinde de pek çok olumsuz sonuçlar yaşandığını bunun Batı biliminin geçersizliğini gösterdiğini iddia etmiştir.

“Batı bilimsel düşüncesi, kapitalizmin ve bunun gereği olan sömürge ilişkilerinin hizmetinde olmak gibi bir özelliğe sahiptir. Bunun geçmişte olduğu gibi günümüzde de çok acı ve utanç verici sonuçları vardır. Halen var olan savaş ve bilhassa belli yörelerde geçen zamana rağmen çözilemeyen açlık, Batı biliminin hiçbir şekilde affedilemeyecek ilişkiler içinde yer aldığını -hem de taraf olarak- bize göstermektedir. Bu durum bile peşinen Batı biliminin bütün cilalarıyla örtülemeyecek bir yanını ve geçersizliğini bize göstermektedir” (Tuna, 2011, 201).

Geçersizliğine rağmen Batı bilgisinin varlığını sürdürmesini sağlayan belli ilişkilere dayalı mekanizmalar, uluslararası bilim kuruluşları ve onların sebep olduğu Dünya-bilim anlayışı, teknoloji ve bilgi transferleri, uluslararası bilimsel toplantılar, kongreler gibi desteklerdir.

Peki Batılı bilgi karşısında tutumumuz nasıl olmalıdır? Tuna'ya göre ilk yapılması gereken şey bilginin yeniden temellendirilmesidir. Ona göre bilgi toplumsal eylemin bir ürünüdür. Toplumsal ilişkilerden bağımsız olarak değerlendirilemez. Ve bu konuda Doğu ve Batı farklı özelliklere sahiptir. Her toplum farklı özellikler gösterir, farklı bilgi birikimleri vardır. Bu bilgileri mevcut sorunlara göre yeniden düzenlemek yeni bağlantılar kurmak gerekir. Batı dışı toplumlar sorunlarının çözümünde yegâne kaynak olarak Batı bilimselliğine başvurmaktadır. Her şey Batıdan aktarılmaktadır. Batılı bilgi yaygınlaştırılmıştır. Yapılması gereken Batı dışı toplumların kendi çıkarları doğrultusunda olayları ele alması ve yeni bir bilimsellikle hareket etmesidir (Tuna, 2011, 224-225).

Korkut Tuna'nın bu yaklaşımı yani Batılı bilgiyi eleştirerek kendi toplumsal gerçekliğimizden hareketle sorunlara yaklaşma tavrını şehir sosyolojisinde de sergilediği görülmüştür. Ona göre Türk şehir sosyolojisi, evrenselleştirilmiş Batı şehir sosyolojisine eleştirel bir gözle bakmalı, bu konuda kendi kavramlarını geliştirmeli ve Batılı şehir teorilerini hiçbir süzgeçten geçirmeksizin kabul etmemelidir. Şehir sosyolojimiz Türk toplumunun yaşam tarzına ve problemlerine göre oluşturulmalıdır (Alver,2011, Akt. Alan, 2015, 95).

Aslında Tuna'nın meselelere yaklaşımı hep bu tarzda olmuştur. Yani eleştirel ve yerel bir yaklaşım sergilemiş, her toplumun kendine özgü özellikleri olduğunu ve sorunların çözümünün de toplumlara özgü olduğunu söylemiştir. Dolayısıyla Batının egemenliğini pekiştiren Batılı bilginin gözü kapalı kabul edilmesine karşı çıkmıştır.

Küreselleşme konusundaki tavrında da aynı yaklaşım söz konusudur. Ona göre Küreselleşme Batı egemenliğini pekiştirme operasyonudur ve Batı

tarafından Batı dışı toplumlara kaçınılmaz olarak sunulmuştur. Bu konuya da eleştirel bir tavırla yaklaşmıştır (Alan, 2015, 103-104). Kısacası meseleleri kendi toplumsallığıma göre ele almamız, kendi birikimimizle yeni bağlantılar oluşturmamız, böylece bilgilerimizi yeniden temellendirmemiz gerekmektedir.

Bilginin Batılılaştırılması ve Din Sosyolojisi

Türk sosyologlar arasında, özellikle Korkut Tuna'nın çalışmaları, Batı kökenli din sosyolojisinin Türk toplumunu anlama konusundaki eksikliklerini vurgulamıştır. Ancak bu eleştirilere rağmen Batı kökenli sosyolojinin, özellikle Batı toplumlarını anlama konusundaki kusurları ve temel sorunları Türkiye'de yeterince tartışılmamış gibi görünmektedir. Batı sosyolojisi, Batı tarihine dayalı bir bakış açısından olayları değerlendirdiği için, diğer toplumların aynı bakış açısını benimsemesi beklenemez. Tuna'ya göre Türk toplumbiliminin Türk tarihiyle uyumlu, kendi toplumsal çıkarlarına dayalı bir perspektiften olaylara bakması gerekmektedir.

Tuna'nın görüşlerinde, Batı'nın etkisiyle ortaya çıkan koşullara uygun yaklaşımlar da bulunmaktadır. Dinin ilerlemeye engel olmadığı inancı, dini savunma çabaları etrafında şekillenmiş olmasına rağmen, örtük bir şekilde İslamcıların bakış açısında Batılılaşmanın belirli ölçülerde kaçınılmaz olduğunu göstermektedir (Dikbiyık, 1994, s.81). Batı'nın ulaştığı gelişme seviyesini yakalamak, terakki olarak kabul edilirken, İslamcılar için Osmanlı'nın da terakki etmesi gerektiği düşünülür. İslamcılar, terakkiyi Batı'nın bilim ve teknolojisini benimsemek şeklinde de değerlendirseler de bilim ve teknolojinin Batı'nın değer yargılarından uzak olmadığı ve dünya hakimiyetini pekiştiren bir rol oynadığı da görülür (Tuna, 2011). Bunun yanında kinci binyıldan üçüncü binyıla geçiş sırasında yapılan değerlendirmeler, son yüzyılın meseleleriyle sıkı bir bağ içinde olmuştur, ancak bin yıldan diğerine geçişin doğasını anlama amacını da taşımaktadır. Bu bağlamda, mevcut dönemin etkisi ve belirleyiciliğinden kaçmaya çalışsak da bin yıllık bir bakış açısına göre bazı değerlendirmeler yapmanın gerektiğini düşünülmektedir. Bu bağlamda, din konusunun sahip olduğu özellikler nedeniyle uzun bir süre devam eden bir dönemin sona erdiğine veya sona ermesi gerektiğine dair bilimsel ve siyasi açıklamalara rağmen, din konusunun bu tür bir değerlendirmeyi en fazla hak ettiğini düşünülmektedir (Tuna, 2005, s.31).

Din, toplumların ve insanların yaşamlarını anlamlandırmak, düzenlemek ve ilişkilerini yönlendirmek bakımından önemli bir rol oynamıştır. İlk örgütlü toplumların ortaya çıkmasından itibaren din, bu toplumsal yapıların temelini

atmış ve toplumların birbirleriyle olan ilişkilerinde de etkili bir rol oynamıştır. Dinin, toplumların kimliklerini tanımlamalarına ve kendilerini ifade etmelerine yardımcı olduğu ifade edilmelidir. Din, toplumlar arasındaki ilişkilerin şekillenmesine katkı sağlamış ve toplumların kendilerini tanıtmalarına olanak vermiştir. Yine aynı bağlamda din, toplumlar arasındaki çatışmaların anlaşılmasına katkıda bulunmuş ve farklı toplumların ilişkilerinin temelini oluşturmuştur. Tuna'ya göre din, Doğu ve Batı toplumları arasındaki ilişkileri de etkileyen bir faktördür. İlk Doğu dinlerinden başlayarak din, toplumsal yapıların ve ilişkilerin gelişimini etkilemiştir. Aynı şekilde, Batı'da da din, toplumların siyasi ifadesi ve kendini savunma biçimi olmuştur. Diğer yandan din, Doğu-Batı çatışmasının bir parçası olarak da görülmüştür. Hristiyanlık, Batı dünyasının ideolojisi olarak ortaya çıkmış ve Batı'nın Doğu'ya karşı direnişini temsil etmiştir. Bu çatışma, aynı zamanda İslam'ın Doğu'ya egemen olmasına da yol açmıştır. Böylece Tuna'ya göre din, Doğu toplumları için önemli bir rol oynamıştır ve bu toplumların ilişkilerini şekillendirmiş ve kendilerini ifade etmelerini sağlamıştır. Ancak Batı'da din, kilise baskısından kurtulmaya başlamış ve laikleşmeye yönelmiştir. Bu durumda dinin toplumsal ve siyasi rolleri, Batı ve Doğu toplumlarının ilişkilerini etkilemiştir. İslam ve Hristiyanlık, Doğu-Batı ilişkilerinde önemli bir rol oynamış ve farklı cephelerde mücadele etmiştir (Tuna, 2005, s.34 vd).

Korkut Tuna yeni toplumsal çerçevelerin, bin yıllık dinlerin sağladığı kimlik, dayanışma ve kendini tanımlama biçimlerini aşma iddiasıyla ortaya çıktığını ifade etmektedir. Bu çerçeveler, artık bireyselliği vurgulayan, iletişimle desteklenen toplum ilişkilerini dinlerin ötesinde küresel dayanışma arayışlarına dönüştürmektedir. Korkut Tuna'ya göre, İslam ve diğer dinlere göre toplumlar arasındaki ilişkiler ve çatışmalar, küreselleşme söylemi içinde dinlerin yakınlaştırılması ve farklılıkların aşılması gerektiğini yansıtıyor. Ancak dinler, toplumlar arasındaki dünyayı değerlendirme, tutum belirleme ve siyaset içinde yer alma araçları olarak önemli bir rol oynamıştır³. Özellikle İslam, Türk dünyası ve Osmanlı için önemli bir etken olarak görülmektedir ve bu din, Batı ile olan ilişkilerde belirleyici bir rol oynamaktadır. Ancak Korkut Tuna, küreselleşme çağında İslam'ın Batı Hristiyanlığından çok da farklı olmadığını vurgulamaktadır. Tuna, farklı tarihî ve toplumsal dönemlerde yaşayan insanlar ve dinleri arasında yaklaşmanın istenilen bir durum olduğunu kabul ediyor, ancak toplumların kendini tanıma ve tanıtmaya aracı olan dinlerin, farklılıkların yok sayıldığı bir ortamda dışlanmaması gerektiğini

³ İslam tarihi örneğinden hareketle din ve siyaset ilişkisinin makro çerçevesi için bk. Güngör, 2020.

savunmaktadır. Dinler arasındaki eski anlaşmazlıklar için kilisenin özür dileme girişimlerini, küreselleşme çağının yaygın söylemi ve farklı siyasetlerin değerlendirilmesi gereken bir adım olarak görmektedir. Küreselleşme, Doğu ve Batı arasındaki farklılıkların ortadan kalktığı veya en azından geçersiz olduğu iddiasını taşımaktadır, ancak asıl amacının Doğu'yu yenilgiye uğratmak ve farklılıkları ortadan kaldırmak olduğunu düşünmektedir. Tuna'ya göre küreselleşme söylemi, Batı'nın egemenliğini korumayı amaçlamakta, bu da eleştirilere ve saldırılardan uzak bir biçimde varlığını sürdürmesine olanak tanımaktadır. Korkut Tuna, Türk toplumu olarak yeni bir bin yılda sahip olunan fırsatları ve güçleri değerlendirmemiz gerektiğini belirtiyor. Bu bağlamda dinin, günümüzde dini eleştiren ve özellikle İslam'ı savunma gerekliliği bulunan bir alan olduğunu anlamamız gerektiğini vurgulamaktadır (Tuna, 2005).

Sonuç olarak, Korkut Tuna, küreselleşme çağında dinlerin ve özellikle İslam'ın rolünün önemini vurgulamaktadır. Farklılıkların göz ardı edilmemesi ve dinlerin toplumlar arasındaki ilişkileri şekillendiren güçlü araçlar olduğu gerçeğinin unutulmaması gerektiğini savunmaktadır. Aynı zamanda küreselleşmenin gerçek amacının Batı'nın egemenliğini korumak olduğunu ve Doğu'nun dikkatli olması gerektiğini öne sürmektedir.

Sonuç

Korkut Tuna, Türk sosyoloji tarihindeki önemli isimlerden ve İstanbul ekolünün önemli temsilcilerinden biridir. Ziya Gökalp, Hilmi Ziya Ülken, Baykan Sezer gibi kıymetli isimlerin öncülüğünü yaptığı bir geleneğin içinde yer almıştır.

Şehir, Orta Asya Türk dünyası gibi bilgi konusu da Tuna'nın temel ilgi alanlarından. Bilginin toplumsal ilişkilerden bağımsız olarak ele alınamayacağını, bu konuda Doğu ve Batı toplumlarının farklı özellikler gösterdiğini ifade etmiştir. Batılı bilginin eleştirisini yapmış, Batılı bilgi karşısında nasıl bir tutum içerisinde olmamız gerektiğini ortaya koymaya çalışmıştır. Batılı bilginin yaygınlaştırılmasını Batının egemenliğini sürdürmek istemesine bağlamıştır. Batı dışı toplumlar ise öğrenilmiş bir çaresizlik Batılı bilgide ısrar etmişlerdir.

Tuna'ya göre kendi çıkarlarını savunan bazı kesimler, toplum adına yaptıkları siyaseti, bilimsel bir yaklaşımla değil, kendi çıkarları ve küresel siyaset içindeki pozisyonlarına dayandırarak çarpık bir bilimsellik oluşturmuşlardır. Bu durum, sorgulanmadan ve dünya siyaseti karşısında evrensel kabul edilen Batı merkezli bilgi ve egemenlik biçimiyle yarışmaya girmemizi gerektiren bir durum yaratmıştır. Türk toplumu, kendi

gerçeklerinden hareketle ve kendi çıkarları doğrultusunda bilgiye ulaşmalıdır. Tarihsel olarak Batılılaşma çabaları, yanlış yönlendirmelere yol açmıştır. Bu nedenle, artık kendi gerçeklerimizle uyumlu bir temel oluşturmamızdır. Bunun için, mevcut anlayışı zorlamaktansa, uygun bir yaklaşımı benimsemeliyiz. Güncel konuları anlamak için tarihe dönüş yapmalıyız. Tuna'nın ifadesiyle, "tarihsel perspektif, güncel sorunlara bir çözüm sunabilir." Toplumu anlamak ve açıklamak için toplumsal olayları tarihsel bir bağlamda değerlendirmeliyiz. Bir toplumun tarihsel rolü ve yeri, o toplum hakkında en sağlam bilgi kaynağıdır. Bu nedenle sosyoloji, toplumsal analizlerde tarihe sıkı sıkıya bağlı olmalıdır. Ancak ülkemizde, sosyoloji genellikle Batı odaklıdır ve Batı bilgisinin evrensel olduğu kabul edilmektedir. Oysa, kendi toplumsal gerçeklerimizi ve çıkarlarımızı temel alarak, Batı sosyolojisinin hatalarına düşmeden eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşarak, yeni bir, yerel ve özgün bir sosyoloji kurabiliriz.

Korkut Tuna tüm akademik hayatı boyunca her zaman eleştirel bir tutum içerisinde olmuş ve Batılı bilgi ve düşünce tarzının hegemonyasına karşı her zaman başka türlü düşünmenin mümkün olduğunu savunmuştur. Bu tarihsel ve eleştirel yaklaşımını ele aldığı tüm konularda görmek mümkündür. Şehir konusunu değerlendirirken de küreselleşmeden bahsederken de aynı yaklaşımı sergilemiştir. Korkut Tuna İstanbul ekolünün bu tarihsel eleştirel makro ölçekli sosyoloji anlayışını sürdürmekle birlikte buna mikro/uygulamalı sosyolojiyi de ekleyerek yeni bir boyut kazandırmıştır. Kısacası Korkut Tuna İstanbul ekolünü devam ettiren ona yeni boyutlar kazandıran önemli bir sosyologtur.

Kaynakça

- Alan, Suat. Türk Sosyoloji Tarihinde İstanbul Ekolü, Korkut Tuna Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.
- Alan, Suat. Korkut Tuna'nın Bakış Açısıyla Batılı Bilginin Eleştirisi. 1. Internatiol Social and Müslims Congress. 2016.
- Aysoy, Mehmet. Korkut Tuna'nın Sosyolojisi Üzerine. TYB AKADEMİ Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi 3/9 (2013),105-117.
- Çoşkun, İsmail. Korkut Tuna Biyografisi İçin İlk Notlar. Sosyoloji Dergisi3/22. (2011),19-29.
- Dikbiyık, Coşkun. Türk Toplumunda Kimlik Bunalımı ve Din Olayı. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. 1994.
- Eken, Huriğül. "Korkut Tuna". Türk Sosyologları.365-381. Ed. Nazmi Avcı- Erdal Aksoy, İstanbul, Lisans Yayıncılık, 2017.
- Güngör, Özcan-Tokur, Behlül. Küreselleşme Bağlamında Türkiye'nin Rol Modelliği, Ortadoğu Örneği, Turkish Studies ,13/2(2018), 1-18.
- Güngör, Özcan.-Sarıkaya, Mehmet. Emin. Sosyolojik Açından Küreselleşme ve Din El Kitabı, Sonçağ Akademi, Ankara, 2022.

- Güngör, Özcan. Din ve Siyaset İlişkisi Bağlamında İslam Tarihine Makro Bakış. Sosyolojik Açıdan Din ve Siyaset El Kitabı, Edit. Özcan Güngör, Nobel Yayınları, Ankara, 2020.
- Freyer, Hans. Din Sosyolojisi. Doğu Batı Yayınları. 2013.
- Kaçmazoğlu, Hacı Bayram. Türk Sosyoloji Tarihi Üzerine Araştırmalar. İstanbul: Birey Yayıncılık, 2002.
- Parin, Suvat. Korkut Tuna'nın İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Tarihindeki Yeri. Sosyoloji Dergisi 3/22(2011), 47-57.
- Şan, Mustafa. Kemal. Korkut Tuna. Türkiye'de Sosyoloji İsimler-Eserler II. 639-666 Edit. M. Çağatay Özdemir. Ankara: Phoenix yayınları, 2008.
- Tuna, Korkut. Batılı Bilginin Eleştirisi Üzerine. İz Yayıncılık, 2011.
- Tuna, Korkut. Üçüncü 1000'e Girerken Dinî Oluşumlar. Kutlu Doğum Sempozyumu- 2000 (31-39). TDV Yayınları, Ankara. 2005.